This PDF you are browsing now is a digitized copy of rare books and manuscripts from the Jnanayogi Dr. Shrikant Jichkar Knowledge Resource Center Library located in Kavikulaguru Kalidas Sanskrit University Ramtek, Maharashtra.

KKSU University (1997- Present) in Ramtek, Maharashtra is an institution dedicated to the advanced learning of Sanskrit.
The University Collection is offered freely to the Community of Scholars with the intent to promote Sanskrit Learning.

Website
https://kksu.co.in/

Digitization was executed by NMM

https://www.namami.gov.in/

Sincerely,

Prof. Shrinivasa Varkhedi
Hon'ble Vice-Chancellor

Dr. Deepak Kapade
Librarian

Digital Uploaded by eGangotri Digital Preservation Trust, New Delhi
https://egangotri.wordpress.com/

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

६

श्रीगणेशायनमः॥श्रीशंकरायनमः॥ध्येयं श्रीहरिं वंदे भवरोगभयापहं॥तापत्रयैकशमनं यत्पादसलिलं शिवं॥१॥मुंक्तादशामुखेरथनिशाध्यापवित्रा

न्नरः॥रागद्वेषतुषेयुक्ता मंदज्ञानानलो भवेत्॥२॥मंदज्ञानाग्निना जातं विषयाजीर्णमुत्तमं॥संसाररोगस्तन्मूलो पापतापज्वरात्मकः॥३॥आदिमध्येतिहि

नस्य लंघनं न तु पाचनं॥वैराग्येरचनेनैव रोगः पाकं प्रपद्यते॥४॥ततः श्रद्धानुपानेन मंदज्ञानाग्निदीपनं हरिपादरजः श्चूर्णं मोक्षारोग्यकरं परं॥५॥ मजे

नर्वात्तेशांतिवसनो ध्यानवस्त्रावृत्तो वसन्॥सर्वकर्मफलत्यागं कुरु पथ्यमिहोचितं॥६॥इति संसाररोगोपशांतिप्रकारः॥श्लोकषट्कं मया शोकं रसष

ड्रूरुविप्रदं॥शमषट्कं विनैवाशुरिपुषट्कज्वरापहं॥७॥वैद्यवृंदं नमस्कृत्य योगवृंदापनुत्तये॥योगवृंदमहं वक्ष्ये रसवृंदसमन्वितं॥८॥वेदांते वै

द्यके चैव राघवानुभवं शृणु॥योगं भोगप्रदं स्नान्यं हरीं हरितकीश्रुभं॥९॥ह्रस्वं दीर्घं निजानामिष्ठं दोषं गभयाक्षमित्॥मयाकत्रयमन्येनकृताद्धखा

हरीतकी॥१०॥वाग्वारिधेर्वारितरानविधानेसर्गिकानैव कुशाग्रबुद्धि॥तथापि वैद्यानुभवं करोमि श्रीमत्प्रभोरत्नरसप्रभावात्॥११॥श्रृंगारादिर

सैर्युक्तं वाक्यं तत्पुज्यते नरैः॥अतो मया त्र हस्यार्थस्वमूर्खत्वं प्रकाशितं॥१२॥प्राकृतैः संस्कृतैः पद्यैरपशब्दैश्चमत्कृतैः॥तुष्यंतु पंडिताः सर्वेबा

Acc. No - ~~10~~ M-1573
Title - योगवृन्दरसवृन्द.
Author - राघव.
Date - A.D. 1888.
Subject - Medicine
folio - 13 (2.no. folio missing).
Xerox - 23

KKSU LIBRARY RAMTEK 441106 Dist. Nagpur
M-1573

Checked 2012

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥श्री॥
॥१॥

लोतंयापित्तराविव॥१३॥वेद्यशास्त्रंविनोवेद्यःकथंत्वमसिभूरवनेत्॥सर्वलोकप्रसिद्धेनप्रमाणेनात्रमेशृणु॥१४॥वरदीरससंपन्नास्त्रितीयोवैद्य
शास्त्रवित्॥व्याधियुक्तोर्धवैद्यश्ववैद्याःसार्धत्रयोभुवि॥१५॥तेषांमध्येऽर्धवैद्योहंजन्मनोव्याधिपीडितः॥नाहंवैद्यगृहेहक्लिष्टानचैकस्मात्गु
तंमया॥१६॥बहुभिर्वैद्यशास्त्रज्ञैर्विद्वद्भिर्तोहंगृहागतैः॥जठिलैरवधूतैश्चतत्तच्छेवापरायणैः॥१७॥तेषांवानुसारेणस्वानुभूतिपुरःसरं
यन्मयालिखितंतत्तुसत्यंभवितुमर्हति॥१८॥लोकेवैकलत्रस्यवैद्यत्वंश्रुयतेमया॥कृपापात्रस्यकिंनस्यात्वैद्यशास्त्रंविनाधुना॥१९॥अलंप्रासंगि
केनात्रप्रस्तुतानुभवंवद॥तथेतिकिंमयात्यक्तंग्रंथंविस्तरजंभयं॥२०॥कालजादेशजाश्चैवकर्मजाःस्वपराधजाः॥रोगास्तेषांप्रतिकारंसं ॥राम॥
क्षेपेणाथमेशृणु॥२१॥शीतोष्णवातवर्षादिविपर्यासेग्निमांद्यजाः॥बहवस्त्वेकंकालेनप्रभवंत्यासमश्रितः॥२२॥अमनासेविनश्यंतिरो ॥१॥
गास्तेकालसंभवः॥अनुभूतामयासर्वेशीतपूर्वज्वरादयः॥२३॥वातपित्तकफाधिक्यदेशोत्तिष्ठंतिदेशजाः॥कफवाताधिकाःपश्चिमभागदें
धेंतर्गलादयः॥२४॥गुर्जरेतुकफाधिक्यजाठराःसंतिभूरिशः॥कोंकणेपित्तजाःसंतिसर्वेषांकामलादयः॥२५॥ततःदोषप्रतिकारंपुर
स्कृत्यान्नपानादिषु॥वर्ततेप्रयत्नास्तेषामारोग्यंजायतेध्रुवं॥२६॥येनयास्योषधैःपथ्यैरसाध्यास्तेतुकर्मजाः॥रोगास्तेषांप्रतीकारःश्रीहरेः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

था॥ प्रयोगेकांतुमनःशिलांद्विगुणितैस्त्रूर्णैःशिलासंभवैः पृष्ट्वाखर्परपृष्ठतलेपनतयामुद्धाग्निपाचितां तांबूलेनयुतंसुतंदुलमितंतं
द्दस्मसीतज्वरान्हन्यादेवतपोधनोदितरसःशीतेभपंचाननः॥१८॥शीतज्वरालागिडपायखासामीसांगत्ताघेतुरढीवलासा सुगुनको
हेत्रौषधहेकोणालाठावेउसोदस्तुसीयेमनालाः॥१९॥त्र्यूषणधात्रीफलंधात्र्याःरसेर्भाव्यंतुसप्तधा घृतेनलेहयन्निष्कंवाग्बुद्धिस्मृतिदा
यकं॥२३॥उपायकथ्यतेनूनंरोगागमनरोधकृत युक्ताहारविहारस्थपथ्यंपथ्यानिशोधनं॥२४॥वसंतेमधुनाग्रीष्मेगुडेनैवजलागते
संधवेनशरत्कालेसितयातुहिमागमे॥२५॥महोषधेनशान्शिरेपिप्पल्यारोगदायिनी॥ सितास्क्षौद्रकणाविश्वगुडसैंधवसंयुता॥२६॥
शरदादिक्रमैणैवसदासेव्याहरितकी॥ हरीतकीसेवनेनराघवानुभवंस्तणु॥२७॥ग्रामरोगाविनश्यंतिभविष्यंतिनचापरे रत्तिहरित्त
कीप्रशंसा॥ अव्यायामंवसंतेतुगुडंमांतेलंहिमासयोः॥२८॥ग्रीष्मेतुमैथुनंत्याज्यंबाजरीबदरंतथा कूपादन्यंजलंवर्षेमूलकंमथितंत्य
ज॥२९॥कटुम्लोष्णंशरत्कालेकारवेलंतथादधी हेमंतेतुरिवास्वप्नंजीर्णधान्यंहिमासयोः॥३०॥हेमंतेशाशिरेस्नानंस्फुशितांवृण
कानपि॥इतिऋतुप्रशामभनं॥ सज्वरेविज्वरेसामेप्यतिसारेतुपाचनं॥३१॥सरक्तेरोधनंकुर्याविल्वामलकवारिणा॥ जंबीरस्यैक

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ श्री ॥
॥ ३ ॥

लंघ्योद्भ्युक्तं तं संतुवन्हिना॥ श्वासमनात्तिवर्यचोष्यंकफपित्तसमुद्भवं॥ हृत्वावैद्यविधानेन मूलं दाडिमसंभवं॥ २३॥ वह्निमंत्रेण पूतेन पिबेत्सप्तदि
नावधि॥ निःसप्तकदिनै रेचयोगोयं जठिलोदितः॥ २४॥ ग्रहणीसद्ववांसामांनिरामां नाशयेद्ध्रुवं॥ गोमूत्रकानूपानेन सगुडं विश्वभेषजं हन्या
संग्रहणीमाशुनान्यथासिद्धभाषितं॥ २५॥ तारुण्ये रेचयेत्सामं वार्धक्ये तु विपाचयेत्॥ रेचनाच्छक्तिहानिः स्याच्च वार्धक्ये सा कथं भवेत्॥ २६॥ दग्धा
यवानी सममेनःसमानिर्मर्षी पिबे ह्यारिसलोण॥ आमातिसारस्तु मरवंडनाय विनिर्मितालोहमयाकुठारी॥ २७॥ स्वर्णास्यागोस्तानी चैव ज्ञातपुष्पा ह ॥ राम ॥
रीतकी॥ सिता च पाटलीपुष्पं गुठी स्यामांतकारिणी॥ २८॥ काषायाः ज्ञातपुष्पायाः संयुक्तः शंखभस्मना॥ आमरक्तातिसाराघ्निशोषणे कुंभसंभ ॥ ३ ॥
वः॥ २९॥ लक्ष्मीशिवाजयाविश्वज्ञाताव्हा चतक्रीयुक्तं॥ शितोपलासमं चूर्णं क्षुन्माधामनाशनं॥ ३०॥ अमं जयेद्धनमुष्णतोयं विश्वाशिवा
ह्वाकथितं पुनः किं॥ त्रिकाभयारग्वधकांचनस्य त्रिवृत्कृतं रेचनचूर्णमेतत्॥ ३१॥ पथ्यासैंधवशुंठीनां चूर्णमुष्णेन वारिणा॥ सभूलामा
तिसारघ्नं दीपनं पाचनं सरं॥ ३२॥ नागफेनाग्लीका बीजितद्रखंडे स्वनागरे॥ जंबीरद्राक्षकलान्यादौ पूरयित्वाप्रतापयेत्॥ ३३॥ क्रमेण चोष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

गु

येस्मात्तर्योगोयंसिद्धसंमताः॥ आमरक्तातिसारघ्नी शोषणेकुंभसंभवः॥३४॥ बल्ठीसंधवशुंठीनांनिंबुनीरेकृतावटी॥ क्षणातत्क्षणादेव
भोक्तुमिछतिमानवः॥३५॥ व्योषंविडंगंसिंधूत्थंपूदीनंदरदंतथा॥ टंकणंचाम्लीकाबीजंनागफेणंचकुंकुमं॥ बिल्वक्वाथेनगुटिकाकार्यास्ता
चणकसंमिताः॥३६॥ दद्यादेकांसुप्रभाते सितयानंदुलांबुना॥ आमरक्तातिसारघ्नीवासवीवघंठोत्कचे॥३७॥ मंदांमंन्नितभास्कराहृतरवे
मूलत्वचंनिर्मलांपिष्ट्वावल्लमितांविधायगुटिकांदद्याद्धिषूचिक्रये॥ वांतिंहंतिमरीचिकैःपवनभूकफेननेरेचंव्यथांहन्यादाजमुदेनभेषज
मिहलोकत्रयदुर्लभं॥३८॥ विषूचिरोगान्मुक्तस्यपिपासायदिवर्त्तते॥ तर्हिदोषप्रतीकारंकुरुसिघ्रंभिषग्वर॥३९॥ इत्यतिसारप्रतिकारः॥२
कार्पासबीजैःसहनिंबपत्रैःपश्चाद्दनंलोभमिदंशरावे॥ वन्योपलाभिःपचितंसुभस्मश्वासन्नकासंचनिराकरोति॥४०॥ मरिचंदेवपुष्पंच
रविपुष्पंतथैवच॥ समंचणकमात्रांगुटिकामद्याश्वासकासांतकारिणी॥४१॥ मधुयष्टिमरीचाभ्यांकषायःसितयासह॥ प्रतिश्यायोभ्द्वंहंतिकं
ठनासास्थितंकफं॥४२॥ शृंगवेरमरीचाभ्यांसितयावह्निसंस्कृताः॥ सद्यःकफविनाशायजद्वितीयावलेहकः॥४३॥ इतिप्रतिश्यायप्रती

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ श्री ॥
॥ ५ ॥

कारः हरिद्रारंजितवस्त्रेरविड्दुग्घपृठत्रयं॥ दत्वातैस्येकंदेयासधूम्रपानंकफापहं॥ ७ ॥ वेद्यगुह्यंप्रवक्ष्यामिभेषजंचात्रशूलनुत्॥ गुडसंपुटीत्ता
मेणगुठिकागीलनंकुरु॥ ७६॥ माषपूगीफलेपिष्ट्वाधूम्रपानंविधानतः॥ पिबेद्धूमंसद्रूद्धापिश्रूलीश्रूलाद्विमुच्यते॥ ४७॥ क्षुल्लामोजलपानेन
नरःश्रूलीभवेद्यदि॥ शुंठिचूर्णंग्रसेछुष्कंसद्यःश्रूलहरंकरं॥ ४८॥ इतिश्रूलप्रतिकारः॥ सुवर्दनेरंडजटाचशुंठीतथाघनीभुतपयश्चतुर्णां॥
लेपःप्रभातेसुडीरोग्यथांतांहन्याद्यथारामशरोरसास्यं॥ ४९॥ वाटुनिखसखसदुधातआणामसालाखारीकखिरुसीसबदामसिताज्यघा
ला॥ खारीरपक्वकरनिउठानिप्रभातेमारानिअर्धसिलामगलाविवाठ॥ ५०॥ अनुकुलजरिनंसलल रितमहातकआणियेक॥ वामेशिव्रा॥ सि
असेतरीएकंएक॥ तरिसव्यदंडाधरीनाडीमध्येदेखे॥ तयेस्कलासंएकवोफुलीदेअर्कवाणि॥ नराहेकदांतशिशिशोभामवारी॥ ५१॥ अस्तिवंदे ॥ राम॥
षदंश्रूहिक्षणेनार्धम्यथापुनत्॥ निरगाहरंरणनस्येनक्षणेनार्धव्यथापुनत॥ ५२॥ शगाघ्रतेनागफेणंतुघ्रष्ट्वाग्रान्निगुणेजले॥ स्थापयेत्त्रिर्जलंद्र ५
नासारंघ्रेविलेपयेत्॥ ५३॥ पश्यकेोयुहलंयांत्तितेनैवार्धशिरोव्यथा॥ राजोपचारसंप्राप्ताबालामपिसौख्यदः॥ ५४॥ बीजंखसफलेवंचु
रात्रोकर्षद्वयान्मितं॥ जलेष्टगुणितेक्षिप्त्वाप्रातुंस्तनिपेषयेत्॥ ५५॥ वस्त्रपुतंतुतत्सर्वंसंगृह्यभिषगुत्तमः॥ लोहेकठाहेतुघ्रतंकर्ष

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

त्रयमिदं क्षिपेत् ॥ ५५ ॥ वाताददफलमज्जानी समपिष्ट्वा च संक्षिपेत् ॥ सिताकर्षद्वयं क्षिप्त्वा पूर्वोक्तं भेषजोदकं ॥ ५६ ॥ क्षिप्त्वा कठाहे
तत्सर्वं दर्व्या संघट्टयेत्ततः ॥ लेहवत्स्वादयेदेतत्सर्वमस्तकशूलनुत् ॥ ५७ ॥ इति शिरोरोगप्रतिकारः ॥ कपालखर्जूरमूलं पथ्यातुरठि
कास्तु भस्मसाह क्लिन्नमुध्वस्य पेषयित्वा गुटीं चरेत् ॥ ५८ ॥ निंबुनीरेण तां घृष्ट्वा दद्रुस्थानानि लेपयेत् ॥ पुनर्न दर्शनं तस्याः प्रार्थिताविप
नैर्ययदि ॥ ५९ ॥ पामादिप्रतिकारः द्वितीयोऽध्यायः ॥ न्टकेश्यामाकार्के विडंगसर्षपं चाशमी हिंगुभिः रवीरोगी ॥ कुर्यात्सदापश्विम धू
म्रपानं च यो परिन्यस्त्वगुदोऽविवस्त्रः ॥ श्रृंगगोरसमुषकचर्मयुक्तैलाक्षाहरिद्राघृतमिश्रितैश्च कुर्यात्सदापश्चिमधूम्रपानं ॥ ६० ॥ मधुनाभ
क्षितं येन जलनिंबस्य चूर्णकं ॥ मूलव्याधिस्तु निर्मूलोऽस्तु तस्तेन न संशयः ॥ ६१ ॥ पलाशकाष्ठजांगारचूर्णं गोदधिसंयुतं ॥ रक्तातिसाररक्ताक्ष
नाशनं निश्चितं भवेत् ॥ ६२ ॥ शुष्काम्रपल्लवैर्धूमो मूलव्याधिविनाशनः ॥ रक्तार्शस्तापितो याति क्वथितकं पलांडुना ॥ ६३ ॥ प्रातर्निष्ठिवनीघृष्टा
लवणस्य विलेपनात् ॥ तथैव मृत्तिकाचक्रे गंधचूर्णस्य लेपनात् ॥ ६४ ॥ मूलव्याधिस्तु निर्मूलो वै घगुह्यप्रकाशितं ॥ इत्यर्शप्रतिकारः ॥ ६५ ॥
तु खर्परी बालमूत्रेण तस्यांगे वापयेत्सुधीः ॥ वल्लुमात्रं तु तच्चूर्णं मधुना प्लीहनाशनं ॥ लवंगसूतिकाबालुठं कणं च समं कणमतं त्रिभिः

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ श्री ॥
॥ ५ ॥

सेमंतुसंधार्धंसुवर्चिलवणंबुधेः॥ध्युष्णोदकेनतच्चूर्णंयकृत्प्लीहनाशनं॥गुंजार्धमानकंतुत्थंसुंठीचूर्णंचतुर्गुणं॥९॥यत्रोरंभाफलेक्षिप्य
बह्निदेशेविनिक्षिपेत॥प्रातर्भक्षमात्रेणउदराण्यपिनाशयेत्॥१०॥शंखभूतियुतंप्रातःप्रपिबेत्कन्यकासवं॥दीपनेपाचनेशस्तंसा
मान्येजठरामये॥११॥आर्द्रकस्यरसःप्रस्थःकुमार्याश्चद्विप्रस्थकाः॥अर्धप्रस्थेनमधुनामेलयित्वाचस्थापयेत्॥१२॥त्रिसप्तदिवसैर्या
त्युद्याघासवोयंउदीरतः॥येकविंशतिधाशंखंतत्प्यानिर्वापयेज्जले॥१३॥पुनःपुनर्निबुजेचशंखभस्मभवेध्रुवं॥ईस्फदरप्रतिकारः॥छु
ठो चिंचाप्रवाग्निनिशाहिफेनत्रुटिस्तथाजीरकतुर्टिकेच॥१४॥वस्त्रेणबद्धागुठिकाजलेननेत्रामयछेदनखड्गधारा॥तुत्थाहिफेनंचनिशुंठि ॥ राम ॥ ॥ ५ ॥
लवंगबिल्वकगुंजासितानिर्मलबीजचूर्णं॥१५॥तत्तुल्यहूणंकृतसाबणलोहाखल्वेसंमर्दनेनहविषानयनांजनंतत्॥तुत्थंदशगुणंतो
येतान्नखल्वेविमर्दयेत॥तज्जलक्लीन्नवस्त्रेणनेत्राच्छादनमाचरेत्॥त्रिसप्तकर्दिनैर्नेत्ररोगनुत्तत्सिद्धमाषितं॥१६॥वर्षाकालेकाकमा
चींसमुत्तांघृतपाचिता॥भक्षयेन्नषासतत्श्वक्षाग्रध्ववज्जायतेध्रुवं॥१७॥लोहचूर्णंतुरटीचिक्कणीक्कपारीघालुनिर्निंबुरसाकलातद्वा
फक्कीरी॥पोचंडीहिनयनरोगगणक्षिमारिपाहोनिघ्यामगरविदिवसादुपारी॥द्राक्षाजंठयसुरसारसेननेत्रांजनात्रनेत्रगदान्निहंति॥१९॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

दूर्वासमुक्तार्जुनकं तु पूत्ति दृ॥ ८ मांघवार्धक्यभवांश्चरोगान्॥ नेत्रागमनेराधायवदंवैद्यकिमोषधं॥ वन्यधत्तूरदुग्धेनसह्चन्नेत्रांज
नंकुरु॥ रिठाफलंजलेघष्ट्वासूत्रन्नेत्रांजनेननाहि॥ २९॥ ग्रीष्मभीष्मभाजात्तनक्तांध्यंचविनाशयेत्॥ इतिनेत्ररोगप्रतिकारः॥ दध्या
चूर्णातुससाहात्कामलंहंतिदारुणां॥ पथ्यंदध्योदनंचैतत्तत्फलंश्रीमद्रहेमया॥ एरंडपत्रसंपिष्टंदुग्धेनसहभक्षयेत्॥ २२॥ पथ्यंदु
ग्धोदनंदेयंससाहात्कामलापहं॥ नष्टरोगेपिसप्ताहंपथ्यंकुर्यात्तुकेवलं॥ २४॥ एवंचतुर्दशादिनैःकामलानाशनंभवेत्॥ पत्रद्वयंपि
प्पलस्यगृहीत्वाकोमलंभिषक्॥ नष्टरोगेपिसप्ताहंपथ्यंकुर्यात्तुकेवलं॥ तांबूलेनयुतंदद्यात्तद्दिनान्येवंचतुर्दश॥ कद्रुम्लंतैललवणे
हीनंपथ्यंसमाचरेत्॥ २६॥ इतिकामलाप्रतिकारः॥ फलत्रिकबदरामलवगाढकीदलभस्मना॥ चलदंतस्थैर्यकरंतंभेषजंसिद्धसंमतं॥
२७॥ बाधिर्येक्रंदनेवादेतैलंसर्षपसंभवं॥ कोष्णंतुसैंधवयुतंस्त्राच्छागमूत्रप्र[redacted]नास्यते॥ २८॥ कर्णमूलेश्वानमूत्रंसद्यःशूलहरंपरं
गारक्षचिंचापिचुमंदबीजबीजंतथासर्षपसंभवंतु॥ २९॥ नस्यंप्रदद्यात्वलुचूर्णमेतत्सोपद्रवंपीनसमाशुहंति॥ इतिकर्णनासि
करोगप्रतिकारः॥ पचेन्द्रल्लातकंभिप्ट्वावन्होद्विगुणितेजले॥ ३०॥ पादशेषंघृतंदद्यात्द्दिदुग्धंतुचतुर्गुणं॥ घनीभूतंपचेद्यावत्तं

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥श्री॥
॥६॥

योज्यतुसितांसमं ॥३१॥ कर्षमात्रं प्रयोक्तव्यंवातघ्नंतु दिने दिने ॥ वचाविश्वमरीचानिघृतपक्वानिकारयेत् ॥३२॥ घृतेनवटिकामध्यास्य

मृता सुर्वीतापहारिणी ॥ क्वाथाभयारंडरास्नादेवतरुकृता ॥३३॥ क्वाथोवातगदान्हंतिसन्निपातंचसंधिकं ॥ तुल्येनहविषापक्वंशुंठीचूर्णं

चतत्समं ॥३४॥ रसोनकल्कंक्षौद्रंचस्निग्धभांडानिवेशयेत् ॥ त्रिदिनैःखललेह्यंयंवातव्याधिविनाशनः ॥३५॥ भांगेकंमर्कटिबीजंतद

र्धामुसलीसिता ॥ तद्वद्भागबलाशुंठीचतुर्थांशान्नुभात्तदा ॥३६॥ माषत्रयंतुतच्चूर्णंगुडदुग्धलेहवत्पचेत् ॥ घृतशर्करयापयंपुष्टि

दंशुक्रदोषनुत् ॥३७॥ पुटपाकविधानेनदुग्धतुंबीफलंपचेत् ॥ तन्नीरंसीतयापेयंधातुपुष्टिकरंपरं ॥३८॥ इतिबृंहणं ॥ रोचनारससिं ॥राम॥

दूरंकुकुमंद्विगुणंक्रमात् ॥ खल्वेविमर्दयेत्सर्वंसिंदूरात्षड्गुणघृते ॥३९॥ ततस्तत्कुकुमसमंमेणंतद्द्विगुणंघृतं ॥ वन्हौसिथिलत्त ॥६॥

न्मेलयित्वाविमर्दयेत् ॥४०॥ गोक्षुरस्यहिमंकिंचिछंखजीरंसितापलं ॥ मेलयित्वापिबेत्प्रातर्मेहीमेहात्प्रमुच्यते ॥४१॥ गुंजार्धंमा

नंताबुलंभक्षयेत्खदिरंविना ॥ मधुरेणविनापथ्यंप्रमेहान्विंशतिंजयेत् ॥४२॥ नागवंपकपत्राणांगुटीमेहविनाशनी ॥ दाडिमी

पत्रनिर्यासपानान्मेहानतिष्ठति ॥४३॥ हूतशोषंगूडाखायतदुग्धजलमिश्रितंपेयंरक्तप्रमेहस्यनाशनंपरमंस्मृतं ॥४४॥ इतिप्रमेह

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

प्रतिकारः॥ पिबेच्च ससीतं प्रातः स्वर्भस्यासंभवं हिमं॥ दाहं धातुगतं दोषं सामं सद्यो विनाशयेत्॥ ४५॥ इति दाहप्रतिकारः॥ क्वाथः पला
ग्रापुष्पस्य सुवर्चलवेणयुतः॥ किंचित्सघनाग्निसंयोगात्सीवन्यां लेपितस्तथा॥ ४६॥ मूढभिस्तुष्कालेपायं मूत्रस्तंभविनाशनः॥ अत्क्षण
सेवनाज्ज्ञातोदृढघाताम्रवापिवा॥ ४७॥ विनस्यति सद्यलेपान्मूत्रस्तंभोतिदारुणः इति मूत्रस्तंभप्रतिकारः॥ जर्डीनिनेलालमिर
चाचेबीज्जाचेतेलकाढुनी घालानाकातजार्ढेलअपस्मारपळोनिया॥ ४८॥ इत्यपस्मारप्रतिकारः॥ युग्मं यवान्यामुसलीद्वयं च भल्ला
तंकाषुद्धिकृदाजमोदा॥ पुष्पंसुराणां रजरानयुक्तं गुडेनजीर्णेनगुठीविदध्यात्॥ ५०॥ दधिसंपुटितां खादेन्माषद्वयोमितां वटीं॥ सप्ताहा
न द्रुपदंशस्य वार्तापिक्रियते नरः॥ ५१॥ पारदाककुंहेसफमंयवानीतीक्ष्णमुस्तकी॥ कमित्राग्नुःसमंग्रंथेत स्नुडभल्लातकाष्टमं॥ ५२॥ यवान्याम्लतु
रोषागान्सिपेदत्र सुबुद्धिमान्॥ सुसूक्ष्मचूर्णीकृतंसर्वं गुडेन गुटीकांकुरु॥ ५३॥ बदरीफलतुल्यां तां दद्यात्कादापयर्यद्भिषक्॥ उपदंशेषुसर्वेषुसा
मवातेतथा व्रणे॥ ५३॥ पथ्यं तैलं तथा चाम्लं कटुचान्नं प्रदापयेत्॥ माषसूपं तु सघृतं पलांडुं चान्नभक्षयेत्॥ ५४॥ त्यजेत्स्नुडं च दुग्धं च त

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ श्री ॥
॥ ७ ॥

थालांबुफलंमधू ॥ कदलीफलधान्याकंकुसुंबरिन्यर्करा ॥ ५५ ॥ षण्मासंवर्जयेत्सर्वव्याधिनाशसुनिश्चितं ॥ कोष्टशुद्धिकरांद्रकासथ्याद
लवणात्मकात्त ॥ हयमारजटालेपादुपदंशोनतिष्ठति ॥ ५६ ॥ धूम्रपानविधानेननागपंचकपत्रजः ॥ धूमः सर्वगदान्हंति धातुस्थानुपदंशजः ॥
॥ ५७ ॥ तवक्षीरात्मगुसेलाद्दलीरसिग्धपूजगेः ॥ चूर्णैरुत्धूलनंयस्यउपदंशोनतंस्पृशत ॥ ५८ ॥ क्षालयित्वास्वमूत्रेणबबुलत्वक्जलेनच ॥
उपदंशव्रणायांतिग्रहधूमस्यधूलनात्त ॥ ५९ ॥ लाक्षाविडंगबकुलप्रशावेःसुधूमेःकेचिद्दंतिरसकपूरमिश्रितेश्च ॥ शात्यव्रणप्रजननं
चतथाचपीडाक्रीडायथामृगशिशोहरिदर्शनेन ॥ ६० ॥ कठुसिंधुप्रवालस्यधूमोघठसमुध्दवः ॥ वारयेन्मुखपाकंतुप्राशनादुपदंशजं ॥ ६१ ॥ ॥ राम ॥
॥ ७ ॥
इस्फप[redacted]दंशमुखप्रतीकारः ॥ जंबीरशाकेलन्यस्यमाषमात्रंतुसारकं ॥ बहिर्देशान्यसेद्रात्रौभक्षयेत्प्रातरेवहि ॥ चतुर्दशदिनेरेवंरसरा
जोनतिष्ठति ॥ देवपुष्पकषायेणपारदोदहसंस्थितः ॥ ६३ ॥ कृष्ण[redacted]दिमपानेनयातिनास्त्यत्रसंशयः ॥ इत्यशुद्धपारदनिष्कासनप्रकारः ॥
वैद्यानुभवात्हतीयाध्यायः ॥ वातारितैलंदुग्धेननिसिकर्षमितंपिबेत्त ॥ मधुनासहकर्पूरलेपाद्वषणवातजित्त ॥ १ ॥ इतिवृषणव
षणवृद्धिप्रकारः ॥ व्रध्नरोगेसमुत्पन्नेसूतिकारोगनाशया ॥ अथवावन्यधत्तूरविजरलेपापिशाम्यंते ॥ इतिबद्धरोगप्रतिकारः ॥ श्रीश्री

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

निर्यासं ह्रिपलाशस्य पक्करंभाफलनिशा ॥ स्थापयेद्भक्षयेन्नारी प्रदरात्परिमुच्यते ॥ ३ ॥ सितया सिंधुशोषोपि नारीप्रदरनाशनः ॥ यवबबू
लपत्रस्य कल्कप्रदरनाशनः ॥ ४ ॥ इति प्रदरप्रतिकारः ॥ चूर्णयेत्स्करसाबीजं नर्वीनाग्नेनिशामे ॥ पुष्पकसु धूलनादेवयो निष्कंशोनतिघृति
हरिद्रायां धूम्रवर्णः करव्वूर इति स्मृतः ॥ यावद्विषव्रणान्हंति मरिचैः सहलेपनात् ॥ ६ ॥ औदीच्याः समिद्र्याहरक्षिणं घवडा इति ॥ तसत्र
वटिकां बधीव्रणशोषणरोपणः ॥ ७ ॥ वदंतिचोत्तरे गुल्माद्रोणपुष्पीनिसंस्कृतं ॥ तत्पत्रघुटिकाबंधाव्रणोत्थानविनाशनी ॥ ८ ॥ दग्धव्र
णाविनाशाय वर्णिशोनयहं व्रज ॥ ९ ॥ कुकरोधं बद्धं धायामेजानंत्योदीच्यवासिनः ॥ लेपनात्खरस्तस्य दग्धव्रणविनाशनः ॥ ९ ॥ अग्निचू
र्णेन संदिग्धव्रणेस्याद्दोद्ध्रलेपनं ॥ बबूलत्वक्कषायेण क्षालयित्वा ततः परं ॥ १० ॥ मग्नव्रणे घृतं जीर्णं द्रोणपुत्राय कथ्यते ॥ सीतया
चूर्णलेपायं ग्रंथिव्रणविनाशनः ॥ ११ ॥ आदिमध्यावसानेपि सर्वसाधारणव्रणे ॥ आमांतरेचनं दद्याल्लेपो गलफलस्य च ॥ १२ ॥ हवि
षागंधकं तुत्थं पिष्ट्वानिं बशलाकया ॥ वर्तिं वस्त्रकृतं दग्ध्वा तदुत्पन्नं घृतं च यत् ॥ १३ ॥ व्रणे नाडिव्रणे चैव दुर्व्रणे च भगंदरे ॥ य

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

श्री
६

द्विषव्रणे घोरे लेपो यं जठिलोदित्त ॥ इति व्रणप्रतिकारः ॥ भक्षयेत् रठीभ्रमष्टाला जापिष्टेन तक्रेक ॥ पथ्यं तं देवनजलं स्नायुं हंति दिनत्रयं ॥ १५ ॥
अंत्राणि च बहिर्यांति शस्त्रघातेन पश्यवे ॥ मल्लिकामर्दनं कृत्वा पाणिभ्यां दर्शयक्षत ॥ १६ ॥ विंशति सीयंगहानि बिडालादि मुषकाः ॥
शस्त्रघाते क्षते कुर्यात् स्वत्थक्षीरलेपनं ॥ सुचिसुत्रं विनेवाशु संधानं जायते दृढं ॥ ओदीन्यास्तं दुरीत्याहृष्टं चूर्णितिवद्दक्षिण ॥ १८ ॥ शस्त्र
घातक्षते योज्यं तस्यास्यकूचूर्णपूरणं ॥ इति शस्त्रघातप्रतिकारः ॥ सुगोष्ममपि वेस्यामि सर्पडंशोयदोशधीं ॥ सुलभं सर्वदेशेषु वांति दंतुर
ठीजलं ॥ पूगीफलार्कदुग्धस्य लेपो वृश्चिकदोषनुत ॥ २० ॥ पूगीफलकृतेण्यकाहंति वृश्चिकजं विषं ॥ पूगीफलत्वचा धूपो हन्याद्वा वृश्चि ॥ राम ८ ॥
कं विषं ॥ २१ ॥ इति सर्पवृश्चिकविषप्रतिकारः ॥ मरिचं निंबबीजं च सैंधवं हविषा पिबेत् ॥ स्थावरं जंगमं वापि विषं हंति न संशयः ॥ शा
तमल्लविषं हंति कारल्लीपत्रजो रसः ॥ योनिस्थं शंखनारीणां न जाने केन किं भवेत् ॥ २३ ॥ फेनकार्पाससम्ज्जायाः पानाद्धत्तुरसंभवः ॥
अहिफेनस्य भंगायाः विषं नश्यति वे ध्रुवं ॥ २४ ॥ अहिफेण विषं हंति नारीपलजो रसः ॥ कलाभसुष्कपत्रस्य चूर्णं देयं प्रयत्नतः ॥ २५ ॥
इति विषप्रतिकारः ॥ शालवर्षष्टिका चूर्णं मधुना सह सेवितं ॥ यावद्रक्तगतव्याधिग्राहयस समत्तसरं ॥ २६ ॥ रक्तपित्तं तु वंशालकूकषा

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

यः क्षौद्रसंयुतः ॥ वृषपत्रकषायोपि मधुना रक्तपित्तजित् ॥ इति रक्तपित्तप्रतिकारः ॥ हरिद्रारेकुष्याः संतिवातरक्तापहारिणः ॥ लेपादस्तरणा
द्वापि भाङ्गा नाम्मारिविसहः ॥ २८ माषत्रयं समेण तैलं शुंठीशाकेरयापिबेत् ॥ तदेवलेपयेदंगे वातरक्तापनुत्तये ॥ २९ इति वातरक्तप्रतिकारः ॥
त्रीयामाबाकुचीतालं गोमुत्रैः पेषयेद्दिने ॥ लेपयेज्जीर्णमूत्रेण शुक्लकुष्ठापनुत्तये ॥ ३० रक्तचंदनसंभूतं तैलं पातालयंत्रजं ॥ लेपनादेव न
संतिकुष्टान्यष्टादशान्यपि ॥ ३१ सिद्धोदितं प्रवक्ष्यामि सर्वलोकोपकारं ॥ नीलीकापत्रचूर्णं तु मधुना कुष्टरोगनुत् ॥ ३२ इति कुष्टप्रतीकारः ॥
बबुलत्वक्कषायेन स्नात धाखेदितं जयां ॥ छायाशुष्कां तु तां किंचिद्दुग्धां तां पेषयेत्पुनः ॥ ३३ तस्य चतुर्गुणं शुध्धं मरीचं बालवेतकीं ॥ पेषये
न्निंबकाष्टेन गुटीं कुर्यात्तु तां पुनः ॥ ३४ प्रस्थमात्रेजं घटस्थापचे दुग्धचतुर्गुणे ॥ घृतं निष्कास्य विधिना गुंजार्धं निशिकामुकाः ॥ ३५ ता
बुलं भक्षयेत्स्त्रधावीर्यस्तंभकरं परं ॥ शाम्यकं शंभुबीजं च कर्पूरं च समांशकं ॥ ३६ मधुना लेपितं नाभौ यस्य बीजं न सुंचति ॥ न परं मोह
नं रूपान्न वशीकरणं धनात् ॥ ३८ अहिफेनात्परं नास्ति स्तंभनं चानुभूयतां ॥ इति स्तंभन प्रतीकारः ॥ सटंकणं रसं पीष्ट्वा मुनीद्रुमदलांबु
ना ॥ ३९ ध्वजशैथिल्यनाशाय लेपोयं विद्वज्जनप्रियः ॥ रागीहठीभिषग्लोभीजीर्णद्रव्याणि चेत्पुनः ॥ ४० उपस्थातान्नवीयत्रकथत्त

क

॥ श्री ॥
॥ १ ॥
रत्न

च्चगुणोदयः॥ भिषग्द्रव्यानूपस्थातारोगीपादचतुष्टयं॥ ४१॥ वणिकतु पंचमः पादेन विनैः संभवेत्रीत तः॥ त्रिवारं धेनुदुग्धेन चितस्राथ
त्रयुणोदयः॥ भिषग्द्रव्यानूपस्थातारोगी पादचतुष्टयं॥ ४२॥ पुंस्त्वापायपरमत्तेहवन्नात्रसं
दलंपुठेत॥ ततिसिद्धवटकान् भुक्त्वाघृतपक्वान्‌दिनात्रयं॥ कर्षत्रयमितान्‌कामीजलपानविवर्जितः॥ ४३॥ पुंस्त्वापायपरमत्तेहवन्नात्रसं
श्रायः॥ माक्षिकेणत्वचंपीष्ठ्वाकुर्याद्दिहुमितांगुठीं॥ पिबेत्खर्जुरदुग्धेनवाजिवत्मैथुनेभवेत्॥ पारावत्यविष्टांतुकदलीफलसंयुतः॥ ४५॥
भुक्त्वातुरमतेकामीहयवंन्मात्रसंशयः॥ भल्लातबीजचूर्णतुशार्कराघृतमिश्रितं॥ ४६॥ भक्षयेत्कफवानम्रहयवंन्मैथुनेच्छुकः॥ इति कर वाजी
णम्॥ धातुपुष्टिकरंबल्यंवृष्यंवाजीकरंतथा॥ ४७॥ एतत्सुखायतारुण्यावार्धक्यपावनंपरं॥ कालेनिरंकुशाक्रीडातारुण्यस्त्रीसमागमः
वार्धक्यमलम्बुद्धिश्चनालस्यतपसःफलं॥ स्वच्छंदसास्वसदनेदृढशौचकुपेशीत्ताप्यावातजलवर्जितसुप्रकाशे॥ गच्छंतियेप्रतिदिनंज
लपूर्णपात्रैर्धन्यास्तएवनतुछत्रसुखासनस्थाः॥ ४९॥ कमिघ्नभल्लातकनागराणांचूर्णंघृतंक्षौद्रयुतंभजेद्यः॥ सवीर्यवृद्धःकफवातपित्तजा
तान्‌विकारान्‌जठरापिहन्यात्॥ ५०॥ बहुमूत्रंदंतदार्ढ्यंप्रशस्तंत्विरुभक्षणं॥ नकायामतिसारपिनागफेनादनंकुरु॥ ५१॥ सुखेनसुयतेना
रीरंभाकंदेकटेस्थिते॥ दिव्यवातारिबीजोत्थतैलकज्जललोचनः॥ ५२॥ गुडाकेशोपिनाद्राक्षाभवत्येवनचान्यथा॥ इतिनिद्रानाशक्रियाः॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

ग्राम्याकवीर्यमज्ञात्वाब्रह्मविष्णुमहेश्वराः॥ मत्कुणस्य भयान्मन्ये कंजेदधिगिरौनाताः॥ पिपीलकाभयंन्यास्तिक पूरे निकंठस्थिते
॥५४॥ अनुभूतप्रयोगं यमितिशेषायकथ्यतां॥ मार्जारागमनान्नूनं मूषकप्राणनाशनं॥५५॥ अन्तस्यकागणंयेन जठामांसिस्य गं
धकः॥ इति मत्कुणादि प्रकारः॥ तथा मार्जारवशीकरणम्॥ कंठकायोफलं भित्वा कटुतैलेन कमानप॥ शोषयित्वा च तत्तैलं यग्रंथं पाताल
यंत्रतः॥ तत्तैललेपनात्केशाः कृष्णदीर्घाभवंति च॥ इति केशरंजनी क्रिया॥ अनादरेण सभ्यानां मूर्खाणां तर्जनेन च॥ निष्कासनं कंठका
नां रविशुद्धेर्नचान्यथा॥५६॥ जलपानस्य बाहुल्ये तद्दोषशमहेतवे॥ शुंठीजीरकचूर्णं तु मधुना निशि सेवयेत्॥५७॥ त्वक्कुसितास्फंग
वेराभ्यां कषायः स्वरभंगनुत्॥ दुग्धेनामलकं चूर्णं स्वरभंगापहं भवेत्॥५८॥ दीप्तमल्लातकोत्पन्नं तैलविंदुयुतं पयः॥ मधुयष्टिमरीच्या
भ्यां सीतया योगपंचकं॥५९॥ इति स्वरभंगप्रतिकारः॥ विषमुष्टिमरीचनागराणां गजभूमिमितैः कृता गुटी॥ दधिदुग्धघृतान्नपा
चनेकाकफवातप्रमेवेहि चंडिका॥६०॥ तिलनागबलाहेमविजेगजगजाक्षिभिः॥ भोगपातालयंत्रोत्थं तैलं तांबुलसंयुतं॥६१॥ गुंजा
द्वयं युतं खादेत्पावनं दीपनं परं॥ धातुपुष्टिकरं बल्यं कांतिदं वातरोगनुत्॥६२॥ कनकतैलं॥ इति वैद्यानुभवे चतुर्थोध्यायः॥ तालकं तुरंडी

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥श्री॥
॥१०॥

पिष्ट्वार्केन कुर्याद्वटीं भिषक् ॥ शरावसंपुटक्षिप्त्वा मृत्पटेन तु सर्वथा ॥ ६५ ॥ वेष्टयेत्सुदृढं सम्यग्गजपुटे पचेत् ॥ तत्स्वांगशीत
लं भस्म गुंजामात्रं भिषग्वरः ॥ ६६ ॥ वत्सनाभानुपानेन दद्याद्रोगप्रशांतये ॥ रोगानुवेधपक्षेषु यथोक्तफलभाग्भवेत् ॥ ६७ ॥ चुहिकूकण
यां दद्यान्नागवल्लीदलेन च ॥ वातपित्तकफोद्भूते तथैवाष्टज्वरेऽपि च ॥ ६८ ॥ एकाहिके द्व्याहिके च त्र्याहिके च चतुर्थके ॥ शीतज्वरे घृतांबु
लेदेयं दुग्धतक्रं परं ॥ ६९ ॥ नागवल्लीदलैः साकं रक्तपित्तप्रशांतये ॥ विष्णुप्रियादलैः सिंधैः पुंस्त्वापाये भिषग्वरः ॥ ७० ॥ पिप्पलीस
हितं दद्याल्लब्ध्वात्यास्या ध्मोदरे ॥ धातुहीने तु पयसा वातरोगे महौषधी ॥ ७१ ॥ कफकासामये दद्यान्मरिचविटलवणेन च ॥ वाता
र्शो द्विगुणं दद्यान्नागवल्लीदलैः सह ॥ ७२ ॥ दुग्धशर्करया देयाद्रक्तार्शोविनिवृत्तये ॥ कासश्वासे च मंदाग्नौ कणया सहितं भिषक्
॥ ७३ ॥ नागवल्लीदलैः साकं जातिफलयुगं पुनः ॥ दद्यात्संग्रहणीनाशे फाल्गुलीपत्रकार्कतः ॥ ७४ ॥ एलागडूचीसत्वेन प्रमेहे दद्या
कं हृदये दद्यान्मूलकबीजेन मूत्रस्तंभे भिषग्वरः ॥ ७५ ॥ वातव्याधौ सदा देयं चित्रगुग्गुलुना सह ॥ त्रिफलागोघृतेनात्र देयं नेत्रा
मयेषु च ॥ ७६ ॥ सज्जीक्षारयवक्षारमिश्रं दद्याद्भिषग्वरः ॥ गुल्मे वायौ तथा प्लीह्नि यकृत्यपि तथैव च ॥ त्र्यूषणेन भक्षयेच्छूलीक

॥राम॥
॥१०॥

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धे

फीछिन्नासुमाक्षिके॥ फलत्रयकणा॥ चूर्णैश्वासकासयुतोज्वरी॥१४॥ जातीफलंदेवपुष्पंकुंकुमंचूर्णितंसमं॥ धातुस्तंभेतेजसमंपश्चा
दुग्धानुपानतः॥१५॥ नागवल्ल्याद्रकरसेदद्यादोषयुतेज्वरे॥ कासंश्वासंक्षयंहन्याद्वासासाक्षिकयोगतः॥१६॥ लाक्षागडूचीसत्वेन
कुष्मांडस्वरसेनच॥ रक्तपित्तंकफंराजयक्ष्माणमपिनाशयेत्॥१७॥ तिक्तयासहितंतद्द्वद्याद्दामसमीरणे॥ अमृतरस्थानुपानेनत्वाम
वातानतिष्ठति॥१८॥ त्र्यूषणैर्वन्हितिक्ताभिगुगुलेनयुतंभजेत्॥ पांडुरोगेकामलायांरोगेचापिहलीमके॥१९॥ वातदुर्वलानांवापिः
तांबुलेनवन्हिना॥ मंजिष्ठात्रिफलाकहिंस्रोव्यग्रगुगुलुगाधैतेः॥२०॥ दद्याद्विष ग्वरोहन्यात्कुष्ठादृष्टादद्रून्यपि॥ सालमीसीतथा
वंशलोचनंचशतावरी॥२२॥ क्षुरबीजंसमंचूर्णंतत्समात्वासितोपला॥ तच्चूर्ण नुदुग्धेनपचितंमृदुवन्हिना॥२३॥ तेनसाकमिदं
भस्मंधातुपुष्टिकरंपरं॥ पथ्यासीवैद्यभक्तश्चदेवब्राह्मणपूजकः॥२४॥ अक्रयारहितश्वास्यपथ्यात्फलभाग्भवेत्॥ इतिताल
भस्म॥ तैलेतक्रेगवांमूत्रेकांजिकेत्रकुलित्थके॥ तप्तानिर्वापयेत्सर्वलोहादिशुद्धिमिच्छुकः॥ इतिधातुशुद्धिः॥ वासामृतारिंगणिम्

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ श्री॥
॥ ११॥

लमूस्तानिंबत्वचाभिः क्वथितोकषाये॥ विशोध्यदोलास्वेत्तिनापुरोशुद्धोम्ददुक्काथगुठीषुयोग्यः॥ गोमूत्रेपाचयेन्नागोगोमूत्रेदनात्क
णा॥२०॥ मर्दनाछर्दिमायातितिंगुलोनिंबुजेद्रवे॥ गंधकोयोद्रवीभूत्तोदुग्धभांडेतुगालयेत्॥२१॥ भर्जनात्ठंकणाछुद्धोविषमुष्टि
घ्रेतेनतु॥ वक्रदूरीकरणांतीक्ष्णंभल्लाताम्महिषीमले॥२२॥ रसोहिंगुलसंभूतोमर्दनाल्लसुनद्रवे॥ तुत्थंतुभर्जितंशुद्धंजपालादुग्ध
पाचनात्॥२३॥ यत्किंचिन्नवनीतातंशुध्यंधत्तुरबीजकं॥ सप्ताहंबालमूत्रेतुकुंदनात्खर्परीत्तथा॥२४॥ गहुचीनिस्कषासुध्याविजया ॥ याम॥
गाधावनात्॥ भूतानुकंपयादेहोवागशुद्धिःसत्यभाषणात्॥२५॥ वैराग्येनमनःशुद्धंमंत्रशुद्धिर्गुरोमुखात्॥ द्रव्यशुद्धिर्यथाकालेयथावि ॥११॥
धिपरिग्रहात्॥२६॥ सर्वकर्मफलत्यागाच्छुद्धिर्भवतिनान्यथा॥ कुमारिरससंक्लिष्टंतारंतांम्रेविलेपयेत्॥२७॥ शरावसंपुटेधृत्वापुटंद
द्याद्गजाह्वये॥ तत्स्वांगशीतलंभस्मकफजानूवातजानुगदान्॥२८॥ हंन्यादेवनसंदेहोकर्माण्यासुयथात्मवित्॥ मुनिपुष्पावलेत्तुता
म्रंपत्रीकृतंन्यसेत्॥२९॥ कुरंटकावलेहेवावृषपुष्पकषायके॥ दत्वागजपुटसम्यग्भस्मीभवतिनान्यथा॥३०॥ इतिभस्मातिविस्कृतं
तांम्रभस्मं॥ तद्वद्वंगंचसंशोध्यविजयाचूर्णपुरीते॥ शोणवस्त्रेविनिक्षिप्यसम्यग्गजपुटेपचेत्॥३१॥ स्वांगशीतलमुध्दृत्यवंगभस्म

कृ

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

धूल मधुलिलाचयं

नि विम्कत्तं ॥ हंत्यकृष्णंवात्तजारोगानू शुक्रदोषसमविलान ॥ तनोति धातुपुष्टिंचबलवीर्यकरं परं ॥ ४० इति वंगभस्मं ॥ कुरंटकाबले
हे वात्ठ षपुष्पकषायके रौप्यं गजपुटैर्नन्न भस्मि भवति नान्यथा ॥ ४१ इति रौप्यभस्मं ॥ स्वादुत्रं यम्षत्तगुंजाठं कणै मित्रपंचकैः लोहा
नियंत्य पक्कानि प्रकृतिं स्वामुषादेरे ॥ ४२ इति मित्रपंचकं ॥ उशीरं ह्वजटामांसी हिमकर्पूरकठत्वणे ॥ कंकोलमिश्रितैरेवं सुगंधिगण
संज्ञकः ॥ अस्पार्कंगंधकः शुद्धो भावनीयः स्त्रिसप्तधा ॥ सभवेत्सर्वरोगारी धातुपुष्टिकरः परः ॥ ४४ इति [illegible]रसः ॥ इष्टकासंधेवमर्घ
सिक्थं द्विगुणितं बुधैः ॥ तिर्यग्द्रुमरुयंत्रेण मर्क्षणं तैलं संसाधयेत ॥ ४५ इति मणतैलं ॥ तद्वत्स्यधमनीयंत्रं भिषगार्थ्यवीर्यकारकं ॥ तां
म्रादीनां विशुध्यर्थं वैद्यानामुपयोगकं ॥ ४६ नाकारघटवद्यस्य शिखिग्रीवेव यन्मुखं ॥ जलंपीत्वाग्निसंयोगाद्वायुं भस्मेव मुंचति
॥ ४७ ॥ इति धमनीयंत्रं ॥ ज्योतिषं वैद्यकं चैव धर्मशास्त्रं स्मर्णं शिरः ॥ स्वार्थं परार्थं वार्थार्थं शास्त्रमेतच्चतुष्टयं ॥ वंचनाय विवादाय याज्ञी
वं श्रमाय च ॥ द्वैथ्यवद्द्विगौरैस्त्र पर्वत्तो वह्निमानइति ॥ ४९ नामरूपात्मकं तज्ज्ञै र्मायारूपं द्विधोदितं ॥ ० तदिदं शास्त्रयुग्मेन प्रत्यक्षा
मिव दर्शितं ॥ ५० ॥ मेलयित्वा मया सम्यक्कृपूरां तं करद्वयं ॥ मास्तशास्त्रं मास्तशास्त्रं इत्यकृतात्तन्नमस्कृतं ॥ ५१ वैराग्येन विना ज्ञा

KKSU LIBRARY
RAMTEK
441 106
M.1573
Dist. Nagpur

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

॥ श्री ॥
॥ १२ ॥

नं त पस्तसतनुं विना ॥ नजानेकेनपुष्पेनकवितांकत्रयंविना ॥ ५२ ॥ वेदेषुछांदसाः संतिशास्त्रेष्वार्षाभवंतिहि ॥ तथैवास्मत्कृतेकाव्येमौर्ख्यं
संतःक्षमंतुतत् ॥ ५३ ॥ टंकणात्त्रिगुणात्तुटींटंकाद्द्विगुणानिशा ॥ निशाच्चतुर्गुणंतोयंपाचनात्कुंकुमंभवेत् ॥ ५४ ॥ पतंगकाष्ठजेक्वाथप्रस्थे
तुर्थंरतिहयं ॥ क्षिपद्गोमवेत्तेनबंगणाख्यातिसुंदरः ॥ ५५ ॥ काचचूर्णयुतामेणत्तुटीनालस्ययोगतः ॥ भेदंलोहवद्धाहस्यकरुतेनात्रसंशा
यः ॥ ५६ ॥ टंकणाद्द्विगुणोलाक्षालाक्षालाक्षास्त्र्यागुणंपयः ॥ अग्निसिद्धंततोयंसम्यक्‌लाक्षारसोभवेत् ॥ ५७ ॥ घेपारासहक्वाथमार
चुतहिरवापाषाणभेदापरिआणावामुरदाडसिंगसलनेवाठातत्तुपांतरे ॥ ५८ ॥ यालेपगजकर्णकंडुनिरसेविस्फोटकव्याधिहीदारी
अंजुननायटेडसफहिसर्वत्र फोडावरी ॥ ५९ ॥ बीजंचंदनवृक्षस्यतर्धानिपलसंमितं ॥ कर्पूरस्वाष्टमोभागोस्तन्मध्येमलनंकुरु ॥ बिष्णद्र
संपेषयित्वासर्वांगिमर्दयेन्निशि ॥ तेनकंडूस्तथापामाद्याद्राप्पुष्काविनश्यति ॥ ६१ ॥ कर्णपूयेकुक्कुटांडचूर्णनिबुरसैर्युतं ॥ योगाःपुरा
चरकसुश्रुतवाग्भटाद्यैः प्रोक्तास्तएवनमयाकुकविद्धदोषात् ॥ येकेवलंजटिलकार्षटिकाचवृत्तुसिद्धादित्ताः सुस्फगमालिखिता
मयात्ते ॥ ६२ ॥ इतिवैद्यानुभवरघुनाथोपनामतांबेइत्कृपावल्यकृतेपंचमेध्यायः ॥ ५ ॥ विश्वंलवंगंखंडंचभांगीपिप्पलिमूलकं ॥ जाती

॥ श्रीराम ॥
॥ १२ ॥

22

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

फलंजातीपत्री पिप्पलीत्वक्चकेशरं ॥ कर्षभागानि सर्वाणि नारिकेरस्य मंतया ॥ मर्दयेत्सह रसं सर्वं दुग्धखंडेन दापयेत् ॥ ५ ॥ कर्षमात्रं प्रतिदि
नं युक्तं तन्महद्भस्मना ॥ स्फनिकारोगरामनं क्षयातिसारनाशनं ॥ अस्कृद्बोधकरं गोथनाशनं दिनसप्तकात् ॥ जलं विवर्जयेत्सानेमथ्यं दु
ग्धोदनं चरेत् ॥ ६ ॥ इति नारिकेरकुसुमप्रयोगः ॥ औषधं मंगलं मंत्रा जन्याश्च विविधाः क्रिया ॥ यस्यायुस्तस्य सिध्यंति न सिध्यंति गतायु
षा ॥ ५ ॥ शीतं शीतप्रतीकारं उष्णे उष्णनिवारणं ॥ कृत्वा क्रियां कुर्यात्प्राप्तं क्रियाकालं न हापयेत् ॥ ६ ॥ सर्वौषधिप्रयोगैर्ये व्याधयो न नि
वर्तिताः ॥ कर्मभिः पंचभिः श्चापि सुवर्णं तेषु योजयेत् ॥ ७ ॥ वचाघृतस्य वर्णं च घनभस्मेति चत्रयं ॥ मध्वाम्लकचूर्णं च सुवर्णमिति चत्रयं
॥ ८ ॥ प्राश्यारिष्टगृहीतोपि मुच्यते प्राणसंकटात् ॥ हेममधात्रीफलं क्षौद्रं गायत्रीरससमर्दितं ॥ ९ ॥ लिहेदनुपिबेत्क्षीरं दृष्टारिष्टोपि जीवति
॥ कं भस्मसुवर्णजं त्रिकटुकं वाज्यं हिंगुं जग्निमितं ॥ १० ॥ लीढं हंति नृणां क्षयाग्निसदनं श्वासं च कासारुचि ॥ तेजो धातुविवर्धनं ब
लकरं सर्वामयाध्वंसनं ॥ ११ ॥ सोरव्हहस्पतिसावनचांद्रिकानाक्षत्रिकाः क्रमेणस्युः ॥ मातुलमत्तालातुलविमलवगांगाणि वत्सरः
॥ ३६५ ॥ ३६१ ॥ ३६६ ॥
पंचेति कालमाधके अयुर्वेद पठंति इति प्रमाणमिधानुपुरः सारमुक्तं ॥ ७ ॥ संवत् १९४५ शाके १८१० पउषमुक्ल ९ गुरोवासरे ॥

KKSU LIBRARY RAMTEK 441 106 M-1573 Dist. Nagpur

23

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

[OrderDescription]
,CREATED=17.10.20 15:03
,TRANSFERRED=2020/10/17 at 15:06:43
,PAGES=23
,TYPE=STD
,NAME=S0004096
,Book Name=M-1573-YOGVRIND RASVRIND
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF
,FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection

FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,

CC-0. In Public Domain.Kavikulguru Kalidas Sanskrit University Ramtek Collection